[2018] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 315

ਕੇ. ਕੇ. ਮਿਸ਼ਰਾ

ਬਨਾਮ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ

(2018 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 547)

ਅਪ੍ਰੈਲ 13, 2018

[ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਆਰ. ਭਾਨੂਮਤੀ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 - ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ (4) - ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ - ਉਸੇ ਦਿਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 500 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, - ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ: ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ, ਭਾਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਣ, ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ (4) ਤਹਿਤ ਉਪਾਅ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ - ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੜਤਾਲ

ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਉਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ - ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ/ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ (4) ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 - ਧਾਰਾ 500 - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 142

XXXXXX

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ : 1. ਜੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਬਿਆਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ C.r.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਖੇਤਰ/ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤਰ

ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੋਨ ਕਾਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵੱਲੋਂ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ C.r.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ 199 (4) ਤਹਿਤ ਉਪਾਅ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ C.r.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਇਆ ਗਿਆ ਉਪਾਅ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਅਦਾਲਤ ਭਾਵ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 11] [321-G-H; 322-A-C]

2. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 13] [323-A-B]

3. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ 199 (4) ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਲੋੜ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚਲੀ ਸਮੱਗਰੀ/ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2)

ਅਤੇ 199 (4) ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ.ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 14] [324-A-D]

XXXXXX

ਕੇ. ਕੇ. ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 317

4. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 500 ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬੈਰਮ ਮੁਰਲੀਧਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਸੋਚ -ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਪੈਰਾ 14, 15] [324-E-H]

ਪੀ.ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **AIR 1961 SC 387: [1961] SCR 63;** ਉਰਮਿਲਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਯੁੱਧਵੀਰ ਸਿੰਘ **(2013) 15 SCC 624: [2013] 16 SCR 542;** ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2016) 7 SCC 221:**

[2016] 3 SCR 865; ਬੈਰਾਮ ਮੁਰਲੀਧਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **(2014) 10 SCC 380: [2014] 8 SCR 328** - **'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[1961] SCR 6	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 8
[2013] 16 SCR 542	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 10
[2016] 3 SCR 865	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 12
[2014] 8 SCR 328	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 12

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2018 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 547

2017 ਦੇ CRR ਨੰਬਰ 515 ਵਿੱਚ ਜਬਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਐਮ.ਪੀ. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੀਟ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 24.07.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

XXXXXX

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਕੇ.ਟੀ.ਐਸ. ਤੁਲਸੀ, ਵਿਵੇਕ ਤਨਖਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਵੈਭਵ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਕੁਬੇਰ ਬੋਧ, ਪ੍ਰਤੀਕ ਖੰਡੇਲਵਾਲ, ਅਮਨ ਪਾਂਡੇ, ਸਿਧਾਂਤ, ਕਬੀਰ ਦੀਕਸ਼ਿਤ।

ਉਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਪੀ.ਐੱਸ. ਨਰਸਿਮਹਾ, ਵਧੀਕ ਸੋਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ, ਪੁਰਸ਼ਇੰਦਰ ਕੌਰਵ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਮਿਸ਼ਰਾ ਸੌਰਭ, ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸਵਰੂਪਮਾ ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਬੀ. ਐਨ. ਦੂਬੇ, ਅੰਕਿਤ ਕੁਮਾਰ ਲਾਲ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਂ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਜੇ. 1. ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ। (leave Granted)

2. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ 1860 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "IPC" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 499 ਅਤੇ 500 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1973 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "Cr.P.C." ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ/ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਯਾਨੀ 24 ਜੂਨ, 2014 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 24 ਜੂਨ, 2014 ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਭੋਪਾਲ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

3. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, ਭੋਪਾਲ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 573 ਵਿੱਚ 17 ਨਵੰਬਰ, 2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 500 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ 25,000/- ਰੁਪਏ (ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ) ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੈ।

4. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ 5 ਜਨਵਰੀ, 2018 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਗੀ।

XXXXXX

5. IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 499 ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 500 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਕਥਿਤ ਜੁਰਮ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਯੋਜਨ 21 ਜੂਨ, 2014 ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ, 1461 ਇੰਦਰਾ ਭਵਨ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਨਗਰ, ਭੋਪਾਲ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

6. ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਟ੍ਰਾਂਸਕ੍ਰਿਪਟ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਈ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਮਕਸਦਾਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਬਿਆਨਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ 24 ਜੂਨ, 2014 ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ/ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਬਿਆਨ ਹਨ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ/ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨਜ਼ੂਰੀ/ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ 24 ਜੂਨ, 2014 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਬਿਆਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

1. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਇੰਸਪੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 19 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਗੋਂਡੀਆ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ) ਦੇ ਹਨ।

2. ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਫੂਲਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ-ਮਾਮਾ ਦੇ ਮੋਬਾਈਲ ਤੋਂ ਵਿਆਪਮ ਘੁਟਾਲੇ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

3. ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਔਰਤ ਨੇ ਵਿਆਪਮ ਘੁਟਾਲੇ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਿਤਿਨ ਮਹਿੰਦਰ, ਪੰਕਜ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਲਕਸ਼ਮੀਕਾਂਤ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ 139 ਫੋਨ ਕਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

7. CR.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੁਰਮ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮਾਂ/ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 199 (4) ਅਧੀਨ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਧੀਨ

ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੇਸ ਭੇਜੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ। ਇਸ ਲਈ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 199 (4) Cr.P.C. ਵਿੱਚ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ।

XXXXXX

8. ਆਮ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੀ.ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ[1] ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਜੁਰਮ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।

ਪੀ.ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1898 ("ਪੁਰਾਣਾ ਕੋਡ") ਦੀ ਧਾਰਾ 198 B ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜੋ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 ("ਨਵਾਂ ਕੋਡ") ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

9. ਉਪਰੋਕਤ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

24 ਜੂਨ, 2014 ਦੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ/ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਜਾਂ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਉਕਤ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੈ।

---

[1] AIR 1961 SC 387

XXXXXX

10. ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਧਾਰਕ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਕਾਰਜਾਂ/ਸਰਕਾਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਬੰਧ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (4) ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਲਟ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣਾ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 197 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ. ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 197 ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਉਰਮਿਲਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਯੁੱਧਵੀਰ ਸਿੰਘ [2] ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰ ਲਏ ਸਨ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

"59. "ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਤੱਵ" ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਧਾਰਕ ਵਜੋਂ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 197 ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਹੈ, ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸੰਬੰਧ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 197 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਨ।

11. ਜੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਬਿਆਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ 24 ਜੂਨ, 2014 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਖੇਤਰ/ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੋਨ

ਕਾਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵੱਲੋਂ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ 199 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਾਅ
ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 199 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਉਪਾਅ ਹੈ ਭਾਵ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਅਦਾਲਤ ਭਾਵ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜੋ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

---

[2] (2013) 15 SCC 624

XXXXXX

12. ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹੈ। ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ[3] ਕੇਸ ਵਿੱਚ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 499 ਅਤੇ 500 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ 199 (4) Cr.P.C. ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 321 (ਭਾਵ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੌਰਾਨ ਬੈਰਮ ਮੁਰਲੀਧਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ[4] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"... ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਬੈਰਮ ਮੁਰਲੀਧਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [(2014) 10 SCC 380] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 321 Cr.P.C. 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਡਾਕਘਰ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਕ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 499 ਅਤੇ 500 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ।

(ਰੇਖਾਵਾਂ ਸਾਡੀ ਹੈ)

---

[3] (2016) 7 SCC 221

[4] (2014) 10 SCC 380

XXXXXX

13. ਵਿਦਵਾਨ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਲਟ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਉਲਟ-

ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੇਠਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਅੰਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

xxx 7.3.2015

"47. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ.ਕੇ. ਮਿਸ਼ਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ) ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਨਾ ਕਰਦਾ।

48. xxxxxxxxxx

49. xxxxxxxxxx

50. ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਦੀਸ਼ ਦੇਵੜਾ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਦੱਸੋ ਕਿ) ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਖੁਦ, ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ।

51. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

XXXXXX

14. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ 199 (4) ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਲੋੜ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚਲੀ ਸਮੱਗਰੀ/ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 199 (2) ਅਤੇ 199 (4) ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ.ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੈਰਮ ਮੁਰਲੀਧਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੁਪਰਾ)

"..... ਉਹ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 21.06.2014 ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ 24.06.2014 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 500 ਤਹਿਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਯਾਨੀ 24.06.2014 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬੈਰਮ ਮੁਰਲੀਧਰ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) 'ਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦਖਲ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXX

15. ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ। ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈਏ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ; ਸਾਲ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 573 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, ਭੋਪਾਲ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 573 ਵਿੱਚ 17 ਨਵੰਬਰ, 2017 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 500 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, ਭੋਪਾਲ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 573 ਵਿੱਚ 17 ਨਵੰਬਰ, 2017 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

16. ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।



Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi